

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

U V O D.

Zemlje, koje dan danas zauzimlje jugoslavenski narod, bez dvojbe su, izuzmeš li Grčku i Italiju, najplodnije i najbogatije na arkeologičkih predmetih najstarijega vieka navlastito. Sbog veoma zgodnog njihovog položaja u Evropi, one su stajale već odavna u tiesnom odnošaju najprije s Grčkom, kako nam to jasno sviedoče ne samo najstariji spisatelji nego i svakojaki spomenici, koji svakdano u nas na svietlo izlaze osobito po primorju, a zatim s Rimom, o kom uzvišeno slove i najjeznatiji kutići naše domovine, a kamo li ne Narona, Salona, Siscia, Sirmium i t. d.

Uza sve to blago, koje odlikuje jugoslavenske zemlje, malo se je ipak do danas kod nas i od naših učinilo na korist arkeologičke znanosti; a i to malo mal ne jest svojnom Hrvata, te onih navlastito u Dalmaciji. Dočim ostala plemena jugoslavenska ili su čamila u pandžah kletoga azijata ili se s njime neprestance borila za dom, za krst i kao predstraža zapadne prosvjete, Hrvati u Dalmaciji uz okrilje silnoga mletačkoga lava imali su kad kada nješto oduška; te su i jedini medju Jugoslaveni stupati mogli, ako i polagano, napried na prosvietnom polju. U tiesnom odnošaju s Italijom, čim ondje započe buditi se zora znanstvenoga priporoda, zraci su te divne blagodati u isti par odsjevali i na naše primorje; te u što se ovdje zame-tale klice razne znanosti, nezaosta ni ona arkeologičke.

Mommsen (*Corp. Inscript. Lat. III. p. 271—2*) spominje iz prvih godina petnaestoga stoljeća Petra Cipčića Trogirana i Gjorgja Benju Zadranina kao pobiratelje i opisatelje starih spomenika svoga zavičaja, a bilježi još nekoliko arkeolog. radnja iz onog vieka, kojim se nezna sastavitelja; te slavni Marulić Splječanin (1450—1524) ne bje prvi, koj svrati oči i na pismene ploče solinske, da jih svojim zlatnim perom oživi (*V. Rad 36 str. 83 pri koncu*). Ivan Lučić Trogiranin (1609—1679) nije samo brižljivo i neumorno sakupljao i bilježio svaku drevnost, nego je upravo na tom blagu gradio dobar dio svojih poviestnih diela, koja su mu neumrli vjenac savila. Anselm Baudurić Dubrovčanin (1671—1743), izpitajući starine, n vlastito iztočne, znao si u samom Parizu steći sjelo medju najodličnijimi članovi akademije nadpisa. A mogli bismo spomenuti Ivana i sina mu Ant. Alethya iz Dubrovnika, Luku Zuzerića isto Dubrovčanina, Antuna Matiaševića-Karamanića iz Visa, Jerka Brnardića i Aleksandra Bogetića iz Spljeta, Iv. Jos. Pavlovića-Lučića Makaranina, i Mat. Petra Katančića iz Osieka, koji su za onimi po istoj stazi uspješno koračali; dočim kod drugih Jugoslavenskih plemena jedva tomu traga.

I u novije doba, kada se na arkeologičkoj znanosti započelo ozbilnije i sustavnije raditi, medju Jugoslaveni mal ne jedini Hrvati podjoše tim putem. Još god. 1821. stupi u život u Spljetu državni muzej i načelo se izkapanje Solinskih ruševina pod ravnanjem Dra. Dragutina Lanze. Ovo povede više našinaca, da se pobiranju i proučavanju naših starina posvete, te medju njimi zaslužuju spomena Petar Nisetić i Nikola Ostoić u Starom Gradu na Hvaru, Matija Kapor u Korčuli, Urban Rafaelić u Kotoru, Dr. Franjo Lanza i Dr. Franjo Karara u Spljetu, Fenzi u Šibeniku, Paravia i Ferrari-Cu-

pilli u Zadru, Ivan Gurato u Rabu, M. Sabljari i Ivan Kukuljević u Zagrebu i Luka Ilić u Oriovcu.

I dan danas arheološki rad u boljem se stanju nalazi kod Hrvata u Dalmaciji nego li ma gdje drugamo kod Jugoslavena; a tomu se zahvaliti imaju samoj prekolitavskoj vladi, koja koračajuć svestrano napredkom, znala je već davno i ovu struku u svom obsegu sustavno urediti. U Beču podignut je c. k. centralni odbor za cilu onostranu Austriju, komu je plemeniti cilj, da po svojoj zemlji starine i umjetnine iztražuje i od propasti učuva. U pojedinoj pokrajini taj odbor zastupan je po c. k. čuvarih i dopisujućih članovih, kojim je zakonom opredieljen okrug i zvanje. Centralnomu odboru stoje na raspolaganje dovoljna sredstva za rad; te vidimo toga radi, gdje se već marljivo i uspješno iztražuje sa svake strane i naša Dalmacija sa kvarnerskimi njegda njezinimi otoci; gdje se veliki novac troši na izkapanja u Solinu, u Aseriji, u Burnu, u Naroni, u Gardunu, u Muću, u Osoru i t. d., te na osomotovanje čudnovatoga hrama jupiterova, vodovoda i palače Dioklecijanove u Spljetu i t. d. A da se i na književnom polju udari čvrst temelj k napredku, isti Bečki osriedni odbor veledušnom pripomoći ohrabri gosp. M. Glavinića, gimnaz. ravnatelja i čuvara za Dalmaciju u Spljetu, na izdavanje arheološkoga časopisa, koj je kao organ istoga odbora u Dalmaciji još početkom prošle godine pod naslovom „*Bullettino di archeologia e storia patria*“ ugledao bieli sviet u Spljetu, i koj već svojim krepkim sjajem širom širi arheološku nauku i njezino zanimanje po našem primorju na korist same znanosti, domaće prosviete i slavnoga imena naše hrvatske domovine. Možemo li se nadati, da ćemo i mi na skoro do tolike blagodati?

Naša je pako zadaća buditi i na ovoj strani naše zemlje sve više ljubav i za arheološku znanost, te, uz

sve da nam slabe mišice a ikoje stalne podpore, složno s našim drugom u Spljetu, ne samo nastaviti dojakošnji rad, i rupotice mu po mogućnosti popunjavati, nego i protegnuti ga sve bolje na doba mal ne dosada nedotaknuta akoprem po naš narod najvažnija, naime hrvatska od VII. do XVI. stoljeća, i to pogledom na starine svake vrsti uspomene vriedne. Na ova doba upozorujemo navlastito naše književne pomagače, te jih vruće molimo, da budno i pomno paze na svakojaku narodnu starinu, da ju marljivo pobiraju, sveto čuvaju, i nas o njoj što obširnije i točnije obavieste.

S druge strane naša zadaća ima svoju po narod stvarnu korist. Pošto je narodni muzej glavno vriedo, odkud nam je crpiti hranu za naš list, kao što samo hrv. arkeolog. društvo tako i sam Viestnik, njegov organ, svim naporom nastojati će, da se ovaj naš mili narodni zavod, koj se je kroz ovo malo godina narodnimi žrtvami navlastito liepo razvio, čudno obogatio i častno si ime u tuzemstvu stekao, sve liepše se okiti i razgrani.

Treba nam napokon ovoga organa i zato, da si i na ovom polju sve bolje prokrčimo put u znanstveni sviet. I ovih dana dobro nam poznati ministar austrijski Stremayer, preporučujući našoj zem. vladi, neka se arkeol. sbirke zem. muzeja stave na raspolaganje djakom bečkoga arkeolog. seminara, putujućih ovamo, da jih razvide i ociene, htjede ju na to skloniti i tim „*als die gedachten Mittheilungen* (naime *des an der Wiener Universität bestehenden archeologisch-epigrafischen Seminars*) *in einer anderen Sprache* (naime u njemačkom) *erscheinen als die Publikationen des Museums* (t. j. u hrvatskom, akoprem su bili muzealni spomenici *latinski* izdani. *V. Rad 34 i d.*), *und daher auf einen ganz verschiedenen Lesekreis zu rechnen haben, und als es in eigenen Interessen des Museums gelegen ist, wenn die Schätze des-*

selben wissenschaftliche Bearbeitung erfahren, und hiedurch die Aufmerksamkeit der gelehrten Kreise im weiteren Umfange auf dieses Institut hingelenkt wird". A tim je i odveć jasno rećeno, da mi Slaveni još mal ne u tmimi ćamimo, te da nam treba štitnika i tumaća, i to njemaćkih djaka, da nam drobe kruh znanosti, i da nas u bieli sviet upute.

O važnosti pako, koja se danaska sasvim pravedno arkeologićkoj nauci kod kulturnih naroda pripisuje, nije treba ni slovca da priložimo, pošto je svakomu dobro poznata ogromna radinost, koja se od njeko doba u svih prosvietnih državah na ovom polju razvila. Do u najmanjih gradovih za tu znanost dižu se pri višjih školah posebne stolice, javne i sukromne sbirke; dnevice rastu društva i akademije, drže se užji i medjunarodni sastanci i za pojedine arkeol. struke, šalju se svestrano uz neizmierni trošak vještaci, da starine izpituju i beru ili da jih traže i izkapaju, a strukovni ćasopisi i djela množe se i šire. A to, jer se svagdje napokon pripoznalo, da arkeologija pruža najćvrstije i najsigurnije temelje za upoznavanje prošlosti, ma iz koga ju gledišta smatrao; da ona obilno razjasnuje i u prave granice steže, što nam ustmena i pisana predaja nedostatno ili tamno, a velećesto krivo ili stranaćki prenjela ili zabilježila. A toga nam navlastito veoma treba, pošto kod starih pisaca našim zemljam jedva spomena, te i ono malo, što je, umietno izopaćeno; pošto nam dakle još mnogi jaz na putu, osobito za prvo doba naše prošlosti, da izpunimo. Treba nam upravo temelja, na kojih ćemo ćvrsto graditi znanje naše prošlosti. Na rad dakle odlučno i uztrajno; širom po zemlji marljivo pobirajmo kamene, kojih nam i izobilja; te biti će nam palaće dićne i slavne, vriedne da stoji uz najodlićnije i najplemenitije naše dobe.

Urednićtvo.